

Kirimuru OÜ

UKU MÕHNASTIKU KAITSEALA
VÄLISPIIRI JA TSONEERINGU NING
KAITSE-EESKIRJA EELNÕU
EKSPERTIIS

Koostaja: P. Kiristaja

Tallinn 2024

Sissejuhatus

Käesoleva töö tellis Kadrina vallavalitsus Kirimuru OÜ-lt Uku mõhnastiku ala kohaliku kaitse alla võtmisel kavandatavate piirangute otstarbekuse ekspertiisi koostamiseks.

Ettepaneku kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstava Uku loodusobjekti moodustamiseks esitasid kaks Kadrina valla kodanikku 21. oktoobril 2021. a.

Ettepanekule ekspert Lauri Kleini poolt 2022. a teostatud ekspertiisis on antud hinnang objekti kaitse alla võtmise põhjendatuse ja otstarbekuse kohta ning tehtud muudatusettepanekud välispiiri osas.

Kohaliku kaitse alla võtmise ettepanek koos ekspertiisi käigus tehtud muudatusettepanekutega hõlmab maa-ala pindalaga kokku 1055 hektarit. Kadrina Vallavolikogu võttis 20. detsembri 2023 otsusega nr 96 vastu „Uku mõhnastiku kaitseala kohaliku kaitse alla võtmise menetluse algatamine” otsuse.

Looduskaitseaduse (LKS) § 8 lõike 3 kohaselt korraldab kaitse alla võtmise algataja ettepanekus nimetatud loodusobjekti kaitse alla võtmise põhjendatuse ja otstarbekuse ning kavandatavate piirangute otstarbekuse ekspertiisi, kaasates selleks vastava ala eriteadmistega isiku.

Töö ülesandeks oli koostada:

- kavandatavate ja soovitatavate piirangute kirjeldus;
- kavandatavate piirangute otstarbekuse analüüs;
- kaitse-eeskirja eelnõu (olemasoleva täiendamine ja seadustega vastavusse viimine);
- kaitseala uuendatud kaart;
- seletuskirja eelnõu.

Käesoleva eksperthinnangu on koostanud Piret Kiristaja, kes on bioloogia teadusmagister (MSc) ning omab pikaagest (alates 1998.a) kogemust kaitsealade kaitse-eeskirjade ja eksperthinnangute tegemisel ja kaitsekorralduskavade koostamisel.

Ekspertiisiks esitatud materjalid:

- Lisa 1: Lauri Kleini (OÜ Tirts & Tigu) poolt koostatud kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstava Uku loodusobjekti kaitse alla võtmise ettepaneku põhjendatuse ekspertiis;
- Lisa 2: Kadrina Vallavolikogu 20. detsembri 2023 otsus nr 96;
- Lisa 3: Volikogu otsuse kaaskiri.

Ekspert hinnangu koostamiseks viis ekspert läbi välitööd ajavahemikus 18.juuni–28.august. Välitööd olid vajalikud selleks, et saada ülevaade olemasolevatest väärtustest, nende seisundist ning võimalikust looduskaitsealast ja loodushariduslikust potentsiaalidest. Samuti oli oluline täpsustada välispiiri kulgemist ja selle jälgitavust looduses.

Kaitseala piiri ja kaitsekorra kujundamisel kasutati veel lisaks:

- Maa-ameti geoportaali ja maakatastri andmeid;
- Keskkonnaregistri andmeid (sh Eesti Looduse Infosüsteemis (EELIS-es), Loodusvaatluste andmebaasis (LVA-s) olevaid andmeid);
- Kadrina valla üldplaneeringu skeeme;
- Looduskaitseadust (LKS) ja Metsaseadust.

Töö on esitatud 15.09.2024, täiendused tehtud 24.09.24.

1. Kaitse-eesmärkide asjakohasus, põhjendatus ja sõnastus

Uku mõhnastiku kaitseala kaitse-eeskirja eelnõus toodud kaitse-eesmärkides on esitatud alale iseloomulikud olulised loodus- ja pärandkultuuriväärtused ja toodud välja ka virgestus- ja puhkevõimalus, kui omaette väärtus.

Kaitse-eesmärkide määratlemine on asjakohane, põhjendatud ning sobiva sõnastusega.

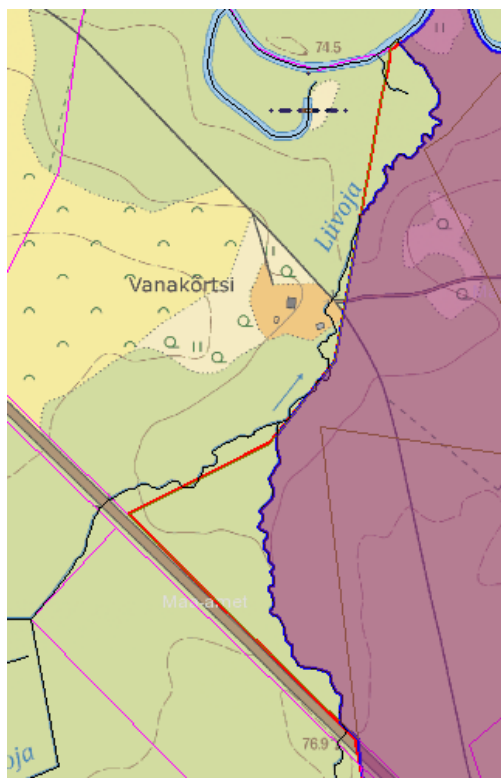
2. Kaitseala välispiiri ja piirangute otstarbekus

Kaitseala välispiir

Ekspertiisiks esitatud Uku mõhnastiku kaitseala (edaspidi *kaitseala*) asub Lääne-Viru maakonnas, Kadrina vallas, Arbavere, Jürimõisa, Viitna ja Uku külas, kogupindalaga 1055 ha.

Kaitseala välispiiri osas on eksperteeritava eelnõuga kavandatud muudatused.

1. Kohaliku tähtsusega kaitseala optimaalse haldamise seisukohast ei ole otstarbekas laiendada kaitseala põhja- ja idapiiri, võrreldes kaitseala algatamisel esitatud esialgse välispiiri kirjeldusega. Seega teen ettepaneku määrata kaitseala põhja- ja kirde-idapiiriks Loobu jõgi, mis on ka looduses selgelt ja üheselt jälgitav. Seega jäävad Viitna ja Jürimõisa külad kaitsealast välja.
2. Jätta kaitsealast võimalusel välja majapidamised ja õuealad, soovitavalt ka põllumaad, mis ei oma kõrget loodusväärtust.
3. Liita kaitsealaga loodeosas paiknevad väärtuslikud metsakooslused ja looduslik org, nii et liitub valdav osa Jõekääru kinnistust (27301:001:0048). Uus piir järgib nii loodusliku oja kui kinnistu piiri, nii nagu on esitatud alloleval joonisel:

4. Liita kaitsealaga ida-kagupiiril paiknevad Laane (27302:001:0291), Veevälja (27302:001:1610) ja osa Jürivälja (27302:001:1620) kinnistust. Nii liituvad kaitsealaga looduskaitsealiselt väärtuslikud metsaalad ning seega kujuneb kaitseala loogiliselt terviklikumaks.
5. Muuta kaitseala läänepiiri maaüksuse Loobu metskond 33 kirdeosas nii, et piir kulgeb mööda metsateed. Liidetava ala suuruseks on 6 ha.

Tulenevalt eelpool esitatud muudatustest jäävad kaitsealast välja järgmised maaüksused:

Nr	Katastri-number	Aadress	Pindala, ha (sh kaitse-alal)	Sihtotstarve	Omandi-vorm
1.	27301:002:0291	Loobu metskond 42	9,7	Maatulundusmaa	Riigiomand
2.	27301:002:0345	Sirmiku	4,7 (0,2)	Elamumaa	Eraomand
3.	27301:002:0344	Volli	2,8 (0,1)	Elamumaa	Eraomand
4.	27301:002:2611	1 Tallinn-Narva tee	28,7 (0,9)	Transpordimaa	Riigiomand
5.	27301:002:0183	Loobu metskond 138	21,2	Maatulundusmaa	Riigiomand
6.	27301:002:0355	Viitna-Arbavere tee	3,5 (1,7)	Transpordimaa	Munitsipaal-omand
7.	27301:002:0230	Loobu metskond 71	233,5 (44,6)	Maatulundusmaa	Riigiomand
8.	27301:002:1162	Matu	9,7	Maatulundusmaa	Eraomand
9.	27301:002:0141	Kangro	3,0 (2,2)	Maatulundusmaa	Eraomand
10.	27301:002:0112	Metsa	1,9	Maatulundusmaa	Eraomand
11.	27301:002:0107	Nurmevälja	1,9	Maatulundusmaa	Eraomand
12.	27301:002:0882	Kraavi	8,2	Maatulundusmaa	Eraomand
13.	27301:002:0319	Loobu metskond 356	2,2	Maatulundusmaa	Riigiomand
14.	27301:002:0097	Ranna	2,3	Maatulundusmaa	Eraomand
15.	27301:002:2300	Peeburahva	3,9	Maatulundusmaa	Eraomand
16.	27301:002:2290	Kivistiku	2,6	Maatulundusmaa	Eraomand
17.	27301:002:1140	Veski	11,5	Maatulundusmaa	Eraomand
18.	27301:002:2120	Madirahva	10,3	Maatulundusmaa	Eraomand
19.	27301:002:0182	Koka	7,7	Maatulundusmaa	Eraomand
20.	27301:002:0189	Loobu metskond 139	40,2	Maatulundusmaa	Riigiomand
21.	27301:002:0187	Loobu metskond 29	55,5	Maatulundusmaa	Riigiomand
22.	27301:002:0721	Jõemäe	27,1	Maatulundusmaa	Eraomand
23.	27301:002:0173	Männimetsa	2,5	Maatulundusmaa	Eraomand
24.	27301:002:0175	Kullerkupu	2,0	Elamumaa	Eraomand
25.	27301:002:0170	Loobu metskond 28	33,9	Maatulundusmaa	Riigiomand
26.	27301:002:1270	Kangro	0,9	Elamumaa	Eraomand
27.	27301:001:0590	Topi	23,7 (13,0)	Maatulundusmaa	Eraomand
28.	27301:001:0740	Arbavere	19,3 (15,1)	Maatulundusmaa	Eraomand
29.	27301:001:0070	Vanaveski	19,7 (8,5)	Maatulundusmaa	Eraomand
30.	27301:002:0188	Loobu metskond 140	10,3	Maatulundusmaa	Riigiomand
31.	27301:002:1280	Männi	0,2	Elamumaa	Eraomand
32.	27301:002:0224	Kõieaasu	3,5	Maatulundusmaa	Eraomand
33.	27301:001:0170	Linumäe	6,2	Maatulundusmaa	Eraomand
34.	27301:002:0202	Kadaka	1,4	Maatulundusmaa	Eraomand
35.	27301:002:0472	Pilliroo	1,0	Maatulundusmaa	Eraomand
36.	27301:002:2170	Nõmme	14,0	Maatulundusmaa	Eraomand
37.	27301:002:0164	Sooääre	10,4	Maatulundusmaa	Eraomand
38.	27301:002:0165	Jõhvika	0,4	Elamumaa	Eraomand

39.	27301:002:0742	Alfi	4,2	Maatulundusmaa	Eraomand
40.	27202:001:0182	Loobu metuskond 330	7,1	Maatulundusmaa	Riigiomand
41.	27301:002:1090	Kristlijüri	9,9	Maatulundusmaa	Eraomand
42.	27202:001:0071	Loobu metuskond 283	12,9	Maatulundusmaa	Riigiomand
43.	27301:002:2271	Suurekivi	7,2	Maatulundusmaa	Eraomand
44.	27301:002:0029	Jõekäär	12,9	Maatulundusmaa	Eraomand
45.	27301:001:0087	Kõverjärve	1,4	Elamumaa	Eraomand

Juurde liideti järgmised kinnistud:

Jõekäär (27301:001:0048)

Laane (27302:001:0291),

Veevälja (27302:001:1610),

Jürivälja (27302:001:1620) osaliselt.

Seega kaitsealale jäävad alljärgnevad kinnistud:

Nr	Katastri-number	Aadress	Pindala, ha (sh kaitsealal)	Sihtotstarve	Omandi-vorm
1.	27202:001:0458	Loobu metuskond 31	56,5	Maatulundusmaa	Riigiomand
2.	27301:001:0035	Kõrtsi	29,5	Maatulundusmaa	Eraomand
3.	27301:001:1480	24 Tapa-Loobu tee	16,0 (6,9)	Transpordimaa	Riigiomand
4.	27301:001:0139	Loobu metuskond 141	7,1	Maatulundusmaa	Riigiomand
5.	27301:001:0138	Loobu metuskond 33	149,1 (56,2)	Maatulundusmaa	Riigiomand
6.	27301:001:0610	Kelgumäe	14,6	Maatulundusmaa	Eraomand
7.	27301:001:0600	Kopase	23,7	Maatulundusmaa	Eraomand
8.	27301:001:0240	Hiie	19,3	Maatulundusmaa	Eraomand
9.	27302:001:0802	Silgu	6,3	Maatulundusmaa	Eraomand
10.	27302:001:0129	Torbiku	8,3	Maatulundusmaa	Eraomand
11.	27301:001:0125	Loobu metuskond 34	232,7	Maatulundusmaa	Riigiomand
12.	27302:001:0160	Kopli	18,1	Maatulundusmaa	Eraomand
13.	27302:001:0396	Sillamäe	6,5	Maatulundusmaa	Eraomand
14.	27301:001:0142	Loobu metuskond 102	12,3	Maatulundusmaa	Riigiomand
15.	27301:001:1142	Ojametsa	9,3	Maatulundusmaa	Eraomand
16.	27301:001:0132	Loobu metuskond 105	84,1	Maatulundusmaa	Riigiomand
17.	27301:001:0143	Loobu metuskond 103	27,0	Maatulundusmaa	Riigiomand
18.	27202:001:0236	Loobu metuskond 104	3,4	Maatulundusmaa	Riigiomand
19.	27301:001:1490	17152 Vohnja-Kadrina tee	0,5	Transpordimaa	Riigiomand
20.	27302:001:0291	Laane	5,8	Maatulundusmaa	Eraomand
21.	27302:001:1610	Veevälja	6,7	Maatulundusmaa	Eraomand
22.	27302:001:1620	Jürivälja	8,1 (6,3)	Maatulundusmaa	Eraomand
23.	27301:001:0048	Jõekäär	10,0 (7,3)	Maatulundusmaa	Eraomand

Peale piirimuudatusi kujuneb Uku mõhnastiku kaitseala pindalaks **637,5 ha**.

Kokkuvõttes väheneb Uku mõhnastiku kaitseala pindala piirimuudatuste tõttu ligikaudu 417,5 ha võrra.

3. Kaitse-eeskirja eelnõu vastavus kehtivate õigusaktide ja valdkonda reguleerivate riiklike arengudokumentidega

Looduskaitseseaduse §7-le vastavalt on ala kaitse alla võtmise eelduseks selle ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Kaitse-eeskirjaga reguleeritud kaitsekord on määratletud kaitseala kaitse-eesmärkide ja sellest tuleneva majandustegevuse piiramise vajadusega. LKSi § 4 lõikes 7 on täpsustatud, et kohaliku omavalitsuse tasandil võib kaitstavaks loodusobjektiks olla maastik, väärtuslik põllumaa, väärtuslik looduskooslus, maastiku üksikelement, park, haljasala või haljastuse üksikelement, mis ei ole kaitse alla võetud kaitstava looduse üksikobjektina ega paikne kaitsealal.

4. Kaitsekorra põhjendatus ja kitsenduste proportsionaalsus

Uku mõhnastiku kaitseala moodustamise eeldus on siinsete pinnavormide ja metsakoosluste ohustatus ja esteetiline väärtus. Uku mõhnastik võetakse kaitse alla kui kohaliku tähtsusega loodusobjekt ja seega on põhjendatud alal planeeritav piiranguvööndi kaitsekord.

Piiranguvöönd on kaitseala maa- või veeala, kus majandustegevus on lubatud, arvestades Looduskaitseseadusega sätestatud kitsendusi.

Kaitse-eeskirja eelnõus kehtestatavad piirangud on üldiselt sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitse-eesmärkide saavutamise ning on saavutatava mõjuga proportsionaalsed.

Teen siiski ettepaneku kaitse-eeskirja eelnõu mõnede punktide sõnastusi muuta ja viia sisse alljärgnevad täiendused:

- Sõnastada ümber **Ala kaitse alla võtmine ja kaitse-eesmärk (§ 1 lõige 1)**. Piirimuudatuste sisseviimisel jäävad kaitsealale ainult Arbavere ja Uku küla. Kuna kaitse-eeskirja lahutamatud osad on seletuskiri ja kaitseala piir, kus on ala paiknemine täpsemalt ära kirjeldatud, siis jätta välja kaitsealale jäävate külade loetelu ja esitada see punkt üldiselt väljakujunenud vormis:
Määrusega võetakse kohaliku kaitse alla Uku mõhnastiku kaitseala (edaspidi kaitseala)
- Kuna kaitseala maastikuline eripära, mitmekesised kooslused ja olemasolev matkarada loovad siin hea võimaluse edendada loodusharidust, siis lisada kaitse-eesmärgina ka loodushariduslik eesmärk (§1 lg 2 p5).

Lubatud tegevused:

- *Inimestel on lubatud viibida ning korjata marju ja seeni kogu kaitsealal.*

Antud tegevuste puhul on tegemist traditsiooniliste, väikese intensiivsuse ja hajutatud mõjudega looduskasutusega, mis ei mõjuta negatiivselt kaitstavaid väärtusi.

- *telkida, lõket teha ja grillida kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud*

Tegemist on valdkonnaga, mis on kaitseala valdaja korraldada. Kaitseala puhul tuleb silmas pidada, et põuaperioodil on metsaelupaigad võrdlemisi tuleohtlikud.

Seetõttu aitab ettevalmistatud lõkkekohad vältida isetegevuslikke (ebaseaduslikke) lõkkeid ning võimalikke põlenguid. Siiski võib lubada lõkke tegemist ka õuemaal, kuna seal kehtib kinnistu omaniku vastutus. Lisada see punkti sõnastusse:

- **... on lubatud ... ning õuemaal kinnistu omaniku nõusolekul**
- *korraldada kuni 50 osalejaga rahvaüritusi selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas*

Rahvaüritusele on osalejate arvuline piirang seatud, kuna kaitstavad kooslused ja liigid eeldavad madalat inimõjude (häiringute) taset. Piirangud on asjakohased ja proportsionaalsed. Ka suuremate ürituste korraldamine on kaitseala valitseja nõusolekul võimalik, kui see ei ohusta kaitse-eesmärke.

- *sõita jalgrattaga teedel ja radadel;*
- *sõita mootor- või maastikusõidukiga teedel, järgides kehtivat liikluskorraldust;*

Täiendada lauset täpsustavalt „**avalikel liiklusteedel**“, et vältida sõitmist isetekkelistel teedel, mis võivad kahjustada pinnast ja pinnavorme.

- *sõita mootor- või maastikusõidukiga väljaspool teid*

Tulenevalt viimastest LKS sõnastuse muudatustest, lisada:

- **... liinirajatiste hooldamiseks vajalikeks töödeks ja maatulundusmaal metsamajandustöödeks või põllumajandustöödeks**

Liikumist reguleerivate kitsenduste lisamine on eelnõus oluline. Tegemist on igati põhjendatud ja õiguspärase regulatsiooniga. Väljaspool teid sõitmine põhjustab pinnasekahjustusi nii pinnavormidel kui metsaelupaikades, samuti on väljaspool teid sõitmine potentsiaalseks tulekahjude põhjuseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud:

- 1) *kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ning poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus;*

Kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks võib aeg-ajalt olla vajalik nendele sobiva elupaiga kujundamisele kaasaaitamine (näiteks harvendusraie kuivendusest või varasemast metsaraiest mõjutatud võsastuvates kohtades).

2) *koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudmisi tööde tegemise aja ja tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning koosluse koosseisu ja täiuse suhtes;*

Kuna nimetatud võõndites on erinevatel aegadel teostatud raiet ning mõned metsaalad on ka kuivenduse mõjul võsastunud, siis on mitmel pool metsakoosluste kujundamise (näit. kuusenoorendiku hõrendamise) vajadus, et saavutada loodusmetsa ilmelisemat tulemust. Seega on nimetatud tegevus õigustatud.

- 3) *olemasolevate teede ja rajatiste hooldustööd;*

- 4) *olemasolevate ehitiste ja rajatiste hooldamine ja rekonstruktsioon piiranguvõõndites;*

- 5) *rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas;*

Rahvaürituste kooskõlastamise nõue alates 50-inimeselisest seltskonnast on optimaalne, et hoida kaitseala valitsejat kursis kaitsealal toimuvaga ja vajadusel võtta kasutusele meetmed kaitseala väärtuste hoidmiseks.

6) jalgratta, mootor- või maastikusõidukiga sõitmine käesoleva paragrahvi lõike 2 punktides 4-6 nimetatuta juhtudel;

7) püstitada uusi ehitisi ja rajatisi, kaasa arvatud ajutisi ehitisi ja rajatisi;

8) püstitada uusi tehnovõrgurajatisi ning hooldada ja remontida olemasolevaid rajatisi;

9) muuta veekogude veetaset ja kaldajoont.

Nimetatud kitsendused tulenevad looduskaitseseadusest ning on kaitseala kaitse-eesmärkidega igati proportsionaalsed ja põhjendatud vajadusega kaasata kaitseala valitseja kaitsealal toimuvatesse otsustus- ja planeeringuprotsessidesse. Selles punktis nimetatud tegevustele kaitseala valitseja nõusoleku tingimuse esitamine on vajalik ja põhjendatud, et hoida ära kontrollimatu tegevuse võimalikke soovimatuid tagajärgi maastikuobjektidele, kaitstavate liikide elupaikadele ja ümbritsevatele kooslustele.

Punkt 6 on eksperdi hinnangul ebavajalik, sest selline sõnastus ei reguleeri sisuliselt mitte midagi. LKS paragrahvi 30 lõike 2 punktis 4 kehtestatud keeld mootorsõidukite liikumise osas ei laiene järelevalve- ja päästetöödele, loodusobjekti kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusele, kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekul tehtavale teadustegevusele ning riiklikule eluslooduse seirele ja kaitstava loodusobjekti valitseja korraldatud eluslooduse uuringule ja inventuurile.

Eksperti hinnangul võiks välja jätta ka punktid 4 ja 8,

4) olemasolevate ehitiste ja rajatiste hooldamine ja rekonstruktsioon piiranguvööndites

8) püstitada uusi tehnovõrgurajatisi ning hooldada ja remontida olemasolevaid rajatisi
sest LKS-i kohaselt piiranguvööndis neid tegevusi keelata ei saa niikuinii.

Lisada tuleks aga LKS-i uuest redaktsioonist tulenev punkt:

- **maaparandussüsteemide hoiutööd**

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet;
- 2) rajada uusi maaparandussüsteeme;
- 3) koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid;
- 3) kehtestada detail- ja üldplaneeringut;
- 4) lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist;
- 5) väljastada metsamajandamiskava;
- 6) anda projekteerimistingimusi;
- 7) anda ehitusluba;
- 8) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist.

Nimetatud kitsendused tulenevad looduskaitseseadusest ning on kaitseala kaitse-eesmärkidega igati proportsionaalsed ja põhjendatud vajadusega kaasata kaitseala valitseja kaitsealal toimuvatesse planeeringuprotsessidesse.

Keelatud tegevus

(1) Kaitsealal on keelatud:

- 1) kaevandada maavara;
- 2) kujundada puhtpuistuid ja rajada energiapuistuid;
- 3) teha uuendusraiet, välja arvatud turberaie;

4) teostada puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu juhul, kui pinnas seda võimaldab;

Siinkohal tuleb kooskõlastamisel siiski igakordselt arvestada, et mõhnastikul on pinnas tundlikum ja samuti on mitmed taimekooslused tallamisõrnad.

5) kasutada biotsiidi, taimekaitsevahendit ja väetist.

Tulenevalt piiranguvööndi kaitse-eesmärgi määratlusest on Keelatud tegevuste ptk-s loetletud tegevuste keeld põhjendatud. Kaitseala pinnavormide ja koosluste kaitseks on põhjendatud keelata maavara kaevandamine. Kaitseala metsade majandamisega ei sobi kokku ka biotsiidide, taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamine ning õigustatud on puidu kokku- ja väljaveo keeld külmumata pinnaselt, mis võib kahjustada eelkõige niiskemate elupaikade pinnast, aga ka mõhnastike tundlikku taimestikku.

Siiski teen ettepaneku lisada eelnõusse täpsustus, mis puudutab metsaraieid.

Esitatud eelnõuga on kaitsealal keelatud uuendusraie, välja arvatud turberaie (§ 6 lõige 1, p 3). Kuna kaitseala üheks oluliseks väärtuseks on metsakooslused ja -maastikud, siis on oluline tagada nende väärtuste maksimaalne säilimine. Turberaietest sobib siinse metsamaastiku säilitamiseks kõige paremini häilraie, mis seab raielankide suurusele kindla piirangu. Häilraie on vastavalt Metsaseadusele (§ 29 lõige 3 p1) määratud puu pikkusega ning seega võimaldab teha vaid piiratud läbimõõduga lagealasid. Samas sellised väikesemõõdulised lagedad valgusele avatud alad võimaldavad metsakoosluse loomulikku uuenemist ja koosluste looduslikku järjepidevust ka pikemas perspektiivis.

Tegevuste kooskõlastamine

Tegevuste kooskõlastamise nõue tuleneb ühest küljest Looduskaitseadusest ja Asjaõiguseadusest, teisalt on aga ka sisuliselt täiesti põhjendatud arvestades kaitse-eesmärke ning sellest tingitud vajadust reguleerida kaitsealal toimuvaid tegevusi kaitseala valitseja poolt.

Kõigi nimetatud tegevuste puhul on oluline see, et nõusoleku tegevuseks ja vajalikud tingimused saab esitada vaid kaitseala valitseja.

Kokkuvõte

Võttes arvesse Kadrina roheala ja Uku mõhnastiku eripära, ala loodusväärtusi ja puhkemajanduslikku potentsiaali ning kohaliku kogukonna huvi, on kohaliku tähtsusega Uku mõhnastiku kaitseala loomine põhjendatud.

Ekspertiisiks esitatud **Uku mõhnastiku kaitse-eeskiri** on koostatud asjatundlikult ning on üldiselt kooskõlas kehtivate õigusaktidega. Korrigeerimist vajab vaid kaitseala välispiir, mis tuleb viia vastavusse realistlike võimaluste ja otstarbekusega. Piiri korrigeerimise tulemusena jäi kaitsealast välja ulatuslik põhjaosa- ja kirdeosa ning põhja- ja kirde-idapiiriks sai looduses selgelt jälgitav Loobu jõgi. Juurde liideti mõned metsaalad, millega muutus kaitseala piir loogilisemaks ja sisuliselt terviklikumaks.

Ekspertiisiks esitatud ettepaneku kohaselt oli kaitseala kogupindala 1055 ha. Käesoleva ekspertanalüüsi tulemusena jäi kaitseala suuruseks **637,5 ha**.

Kaitse-eeskirjas esitatud piirangud on proportsionaalsed, otstarbekad ja õigustatud, et kaitsta kaitseala põhiväärtusi. Olulisim muudatus puudutab metsaraiet käsitlevat punkti, mille kohaselt on kaitsealal turberaie liikidest lubatud ainult häilraie, mis on siinsete metsade majandamiseks kõige säästvam ja optimaalsem. Kaitsealal on keelatud maavarade kaevandamine, mis on üheks suuremaks ohuks kaitseala loodusväärtuste säilimisele.

Käesolevaga esitatud parandusettepanekute sisseviimisel sobib kaitse-eeskirja eelnõu kinnitamiseks.

Vastavad parandused on sisse viidud ka kaitse-eeskirja seletuskirja.

LISA 1. Uku mõhnastiku kaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri

Määrus kehtestatakse looduskaitseseaduse § 10 lg 7 p 2 alusel.

§ 1. Ala kaitse alla võtmine ja kaitse-eesmärk

- (1) Määrusega võetakse kohaliku kaitse alla Uku mõhnastiku kaitseala (edaspidi *kaitseala*).
- (2) Kaitseala kaitse-eesmärk on:
 - 1) kaitsta väärtuslikke pinnavorme ja maastikku;
 - 2) kaitsta väärtuslikke looduskooslusi;
 - 3) kaitsta väärtuslikke pärandkultuuriobjekte;
 - 4) tagada kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse;
 - 5) tagada virgestus- ja loodushariduslike võimaluste säilimine ja parandamine.
- (3) Kaitseala maa-ala kuulub kaitsekorra eripärast ja majandustegevuse piiramise astmest lähtudes Uku piiranguvööndisse.
- (4) Kaitsealal tuleb arvestada looduskaitseseaduses sätestatud piiranguid käesolevas määruses ettenähtud erisustega.

§ 2. Kaitseala piir

Kaitseala välispiir ja vööndi piir on esitatud kaardil määruse lisas. Kaardi koostamisel on kasutatud Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

§ 3. Kaitseala valitseja

Kaitseala valitseja on Kadrina Vallavalitsus.

§ 4. Kaitse alla võtmise ja piirangute põhjendused

Määruse seletuskirjas¹ on esitatud põhjendused:

- 1) kaitse alla võtmise eesmärkide vastavuse kohta kaitse alla võtmise eeldustele;
- 2) loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekuse kohta;
- 3) kaitstava loodusobjekti tüübi valiku kohta;
- 4) kaitstava loodusobjekti välispiiri ja vööndi piiri kulgemise kohta;
- 5) kaitsekorra kohta.

§ 5. Lubatud tegevus

- (1) Kaitsealal on lubatud majandustegevus, arvestades käesolevas määruses sätestatud erisusi.
- (2) Kaitsealal on lubatud:
 - 1) korjata marju, seeni ja teisi metsa kõrvalsaadusi;
 - 2) telkida, lõket teha ja grillida kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud ning õuemaal kinnistu omaniku nõusolekul;
 - 3) korraldada kuni 50 osalejaga rahvaüritusi selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas;

¹Kaitse-eeskirja, seletuskirjaga ja kaardiga saab tutvuda valla veebilehel www.kadrina.ee.

- 4) sõita jalgrattaga teedel ja radadel;
 - 5) sõita mootor- või maastikusõidukiga avalikel liiklusteedel, järgides kehtivat liikluskorraldust;
 - 6) sõita mootor- või maastikusõidukiga väljaspool teid linirajatiste hooldamiseks vajalikeks töödeks ja maatulundusmaal metsamajandustöödeks või põllumajandustöödeks.
- (3) Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud:
- 1) kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ning poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus;
 - 2) koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudmisi tööde tegemise aja ja tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning koosluse koosseisu ja täiuse suhtes;
 - 3) olemasolevate teede ja tehnovõrgu rajatiste hooldustööd;
 - 4) maaparandussüsteemide hoiutööd;
 - 5) üle 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas;
 - 6) püstitada uusi ehitisi ja rajatisi, kaasa arvatud ajutisi ehitisi ja rajatisi;
 - 7) muuta veekogude veetaset ja kaldajoont.

§ 6. Keelatud tegevus

- (1) Kaitsealal on keelatud:
- 1) kaevandada maavara;
 - 2) kujundada puhtpuistuid ja rajada energiapuistuid;
 - 3) teha uuendusraiet, välja arvatud turberaie häilraiena;
 - 4) teostada puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu juhul, kui pinnas seda võimaldab;
 - 5) kasutada biotsiidi, taimekaitsevahendit ja väetist.
- (2) Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:
- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet;
 - 2) rajada uusi maaparandussüsteeme;
 - 3) koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid;
 - 4) kehtestada detail- ja üldplaneeringut;
 - 5) lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist;
 - 6) väljastada metsamajandamiskava;
 - 7) anda projekteerimistingimusi;
 - 8) anda ehitusluba;
 - 9) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi.

§ 7. Tegevuse kooskõlastamine

- (1) Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt tema nõusolekut, juhul kui see tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

(2) Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

§ 8. Kaitse-eeskirja, kaardi ja seletuskirja avaldamine

Kaitse-eeskirja, kaitseala välispiiri ja vööndi piiri kaardiga ning seletuskirjaga saab tutvuda Kadrina vallavalitsuses ja valla kodulehel www.kadrina.ee.

§ 9. Vaidlustamine

Määrust on võimalik vaidlustada, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras, osas, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist.

§ 10. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

LISA 2. Uku mõhnastiku kaitseala kaitse-eeskirja eelnõu seletuskiri

Määruse eelnõu „Uku mõhnastiku kaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” juurde.

Kadrina valla volikogu määrusega võetakse looduskaitseseaduse alusel kohaliku kaitse alla Kadrina vallas, Uku ja Arbavere külas asuv roheala, et kaitsta sealseid väärtuslikke pinnavorme ja maastikku, väärtuslikke looduskooslusi, väärtuslikke pärandkultuuriobjekte ja kaitsealuseid liike ning nende elupaiku. Lisaks on kaitseala eesmärgiks säilitada ja parandada virgestus- ja loodushariduse võimalusi Kadrina vallas.

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (LKS) § 10 lõike 7 punkti 2 kohaselt on kohaliku omavalitsuse volikogul õigus võtta kaitstav loodusobjekt kohaliku omavalitsuse tasandil kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord.

LKSi § 8 lõike 1 ja eelnimetatud määruse § 2 lõike 1 kohaselt on igaühel õigus esitada kaitse alla võtmise algatajale ettepanek loodusobjekti kaitse alla võtmiseks. Ettepaneku võtta Uku roheala kohaliku kaitse alla tehti 2 kodaniku poolt 21. oktoobril 2021. aastal, esitades vastavasisulise taotluse Kadrina vallavalitsusele. Uku mõhnastiku kaitseala kohaliku kaitse alla võtmise menetlus algatati Kadrina Vallavolikogu 20. detsembri 2023 otsusega nr 96.

Eelnõu kohaselt võetakse kohaliku kaitse alla roheala, mis paikneb Kadrina vallas, Uku ja Arbavere külas. Eelnõukohase määrusega moodustatakse Uku mõhnastiku kaitseala (edaspidi *kaitseala*) ja alale kehtestatakse kaitse-eeskiri. Määruse eesmärk on sätestada tingimused, mis tagavad väärtusliku maastiku ja elustiku säilimise ning parandavad inimeste puhkevõimalusi Uku rohealal, mis paikneb Kadrina vallas. Uku roheala kuulub Kadrina valla rohevõrgustikku. Seda suure loodus-, pärandkultuuri- ja puhkeväärtusega looduslikku ala kasutavad aktiivselt nii Kadrina valla elanikud kui ka külalised. Uku roheala loodus-, pärandkultuuri- ja puhkeväärtust ohustab üha kasvav kaevandus- ja metsamajanduskoormus, mis tingib vajaduse reguleerida paremini piirkonna maakasutust. Uku mõhnastiku kaitseala moodustamine ei too kaasa suuri muudatusi roheala senistele külastajatele.

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1 Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta väärtuslikke pinnavorme, maastikku, looduskooslusi, pärandkultuuriobjekte, looduslikke pühapaiku, kaitsealuseid liike ja nende elupaiku ning säilitada ja parandada virgestus- ja loodushariduslikke võimalusi.

LKSi § 7 järgi on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. LKSi § 4 lõikes 7 on täpsustatud, et kohaliku omavalitsuse tasandil võib kaitstavaks loodusobjektiks olla maastik, väärtuslik põllumaa, väärtuslik looduskooslus, maastiku üksikelement, park, haljasala või haljastuse üksikelement, mis ei ole kaitse alla võetud kaitstava looduse üksikobjektina ega paikne kaitsealal.

Uku mõhnastiku kaitseala moodustamise eeldus on **ohustatus, haruldus ja esteetiline väärtus**.

Ohustatus ja haruldus.

Loodava kaitseala põhiväärtuseks on siinsed maastikuliselt ja geoloogiliselt haruldased pinnavormid, mida ohustab kaevandamine. Kaitsealal võib leida ka erinevaid Natura elupaigatüüpe: nii vanu loodusmetsi (9010*), rohunditerikkaid kuusikuid (9050), soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*), ning siirdesoo- ja rabametsi (91D0*), aga eriti suure tõenäosusega okasmetsi oosidel ja moreenkuhjatistel (9060). Kindlasti aga moodustavad kaitseala piires oosidel jt pinnavormidel kasvavad metsad koos reljeefse maastikuga terviklikud väärtuslikud looduskooslused, millel on kohaliku omavalitsuse piires unikaalne väärtus. Alal ja selle lähiümbruses paiknevad kaitsealuste taime- ja loomaliikide elupaigad. Lisaks sellele on kavandatav kaitseala suurulukite põhja-lõuna ning kirde-edela suunaliste rändeteede koondumiskoht.

Esteetiline väärtus.

Uku mõhnastiku kaitseala maastik on väärtuslik nii geoloogiliselt kui ka pärandkultuuriliselt ja spirituaalselt, samuti puhkemajandusliku potentsiaali poolest. Kavandataval kaitsealal või selle vahetus ümbruses leidub mitmeid unikaalseid pärandkultuuri objekte ja looduslikke pühapaiku. Looduslike pühapaikadena on Uku mõhnastiku kaitseala piires või lähimas ümbruses registreeritud 6 pühapaika. Kavandatavat kaitseala läbib Viitna-Tapa loodusrada.

Ala pakub nii valla elanikele kui ka külalistele arvukalt ökosüsteemiteenuseid ehk looduse hüvesid. Kaitseala kasutavad aktiivselt nii matkajad, looduslike pühapaikade külastajad kui ka loodushuvilised ja korilased. Erinevad looduskooslused ning neile iseloomulikud liigid on hästi vaadeldavad, mistõttu sobib ala hästi elurikkuse tundmaõppimiseks ja loodusõppe korraldamiseks. Alal levivad reljeefse maastiku metsad on inimestele atraktiivsed ja kõrge loodusharidusliku potentsiaaliga. On selge, et ala kannab endas kõrgekvaliteedilisi looduse hüvesid, mille kvaliteet aga piirkonna loodusvarade intensiivsel ekspluateerimisel drastiliselt langeks või kaoksid need hüved tervenisti.

2.2 Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Uku mõhnastiku kaitseala asub suuremas osas Kadrina valla üldplaneeringu järgi seatud rohevõrgustikus. Täpsemalt selle võrgustiku kahe tugiala (Viitna maastikukaitseala ning lähiümbrus ja Ohepalu looduskaitseala ning lähiümbrus) vahel paiknevates koridorides (3 koridori, kaks loode-kagu ja üks kirde-edela suunaline). Samas ei taga rohevõrgustiku staatus selle ala loodus- ja kultuuriväärtuste säilimist, kuna tingimused, mis on rohevõrgustikule seatud, on väga ehitustegevuse kesksed ja hoiavad ära vaid uute suuremate tiheasualade tekke, aga mitte ulatuslikke lageraieid ega kaevandusi. Seetõttu ei ole planeeringuline lahendus praeguse seisuga ala looduse hüvede kõrge kvaliteedi säilitamiseks piisav ja ala kaitse alla võtmine on, arvestades leiduvaid loodus- ja kultuuriväärtusi, kindlasti põhjendatud ning otstarbekas.

2.3 Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

LKSi § 4 lõikes 1 on sätestatud kaitstavate loodusobjektide tüübid, mille hulka kuuluvad muu hulgas kaitsealad (nt looduskaitsealad, maastikukaitsealad) ja kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavad loodusobjektid. Võttes arvesse alale jäävate loodus- ja pärandkultuuriobjektide paiknemist ja nende olulisust ümbritseva elanikkonna jaoks, ning samas ka majanduslikku survet, mis võib ohustada nende väärtuste säilimist, tuleb kindlasti tagada see kohaliku tasandi kaitseala moodustamisega. Seepärast on asjakohane võtta kaitstav loodusobjekt kohaliku omavalitsuse tasandil kaitse alla.

LKSi § 4 lõike 7 järgi võib kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavaks loodusobjektiks olla maastik, väärtuslik põllumaa, väärtuslik looduskooslus, maastiku üksikelement, park, haljasala või haljastuse üksikelement, mis ei ole kaitse alla võetud kaitstava looduse üksikobjektina ega paikne kaitsealal. Selleks, et eristada kaitstavate loodusobjektide tüüpe (LKS § 4 lg 1) ehk riiklikult kaitstavaid kaitsealasid (LKS § 4 lg 2) kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavatest pindalalistest objektidest, ei kasutata Uku mõhnastiku kaitseala nimetuses termineid „looduskaitseala“ või „maastikukaitseala“.

2.4 Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et see hõlmab olulisemaid kaitset vajavaid loodus- ja pärandkultuuri väärtusi ning ala piirid peavad olema selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad.

Seetõttu on võimalusel kasutatud looduses selgelt jälgitavaid piire (Loobu jõgi, Liivoja, metsateed, maantee teemaa) ning selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid katastripiire ja vajadusel ka mõttelisi sirgeid. Kaitseala koosseisu arvatakse osaliselt või tervikuna alljärgnevad maaüksused:

Nr	Katastri-number	Aadress	Pindala, ha (sh kaitse-alal)	Sihtotstarve	Omandi-vorm
1.	27202:001:0458	Loobu metskond 31	56,5	Maatulundusmaa	Riigiomand
2.	27301:001:0035	Kõrtsi	29,5	Maatulundusmaa	Eraomand
3.	27301:001:1480	24 Tapa-Loobu tee	16,0 (6,9)	Transpordimaa	Riigiomand
4.	27301:001:0139	Loobu metskond 141	7,1	Maatulundusmaa	Riigiomand
5.	27301:001:0138	Loobu metskond 33	149,1 (56,2)	Maatulundusmaa	Riigiomand
6.	27301:001:0610	Kelgumäe	14,6	Maatulundusmaa	Eraomand
7.	27301:001:0600	Kopase	23,7	Maatulundusmaa	Eraomand
8.	27301:001:0240	Hiie	19,3	Maatulundusmaa	Eraomand
9.	27302:001:0802	Silgu	6,3	Maatulundusmaa	Eraomand
10.	27302:001:0129	Torbiku	8,3	Maatulundusmaa	Eraomand
11.	27301:001:0125	Loobu metskond 34	232,7	Maatulundusmaa	Riigiomand
12.	27302:001:0160	Kopli	18,1	Maatulundusmaa	Eraomand
13.	27302:001:0396	Sillamäe	6,5	Maatulundusmaa	Eraomand
14.	27301:001:0142	Loobu metskond	12,3	Maatulundusmaa	Riigiomand

		102			
15.	27301:001:1142	Ojametsa	9,3	Maatulundusmaa	Eraomand
16.	27301:001:0132	Loobu metskond 105	84,1	Maatulundusmaa	Riigiomand
17.	27301:001:0143	Loobu metskond 103	27,0	Maatulundusmaa	Riigiomand
18.	27202:001:0236	Loobu metskond 104	3,4	Maatulundusmaa	Riigiomand
19.	27301:001:1490	17152 Vohnja- Kadrina tee	0,5	Transpordimaa	Riigiomand
20.	27302:001:0291	Laane	5,8	Maatulundusmaa	Eraomand
21.	27302:001:1610	Veevälja	6,7	Maatulundusmaa	Eraomand
22.	27302:001:1620	Jürivälja	8,1 (6,3)	Maatulundusmaa	Eraomand
23.	27301:001:0048	Jõekäär	10,0 (7,3)	Maatulundusmaa	Eraomand

Kaitseala pindala on **637,5 ha**.

Kaitseala koosneb ühest piiranguvööndist, mille piir kattub kaitseala välispiiriga. Kaitseala välispiir on märgitud määru eelnõu lisas olevale kaardile.

Kaardi koostamisel on kasutatud Eesti põhikaarti (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

2.5 Kaitsekord

2.5.1 Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodus- ja pärandkultuuri väärtusi ning ala paiknemist rohevõrgustikus kahe riikliku kaitseala vahel.

Piirangute seadmisel on lähtutud põhimõttest, et Uku mõhnastiku kaitsealal saab jätkuda tavapärane inimtegevus ja külastus ning on võimalik ellu viia kaitsekorralduslikke töid, rajada puhkerajatisi ja hooldada tehnovõrke. Kaitse-eeskirjas kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitse-eesmärkide saavutamise ning on saavutatava mõjuga proportsionaalsed.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele, mis tuleneb Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) §-st 32. Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PSi §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PSi §-st 53. PSi §-de 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitse seaduse alusel võib omandiõigust looduskaitse eesmärkidel piirata. Omandiõiguse põhiõlemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjas piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate, kohalikul tasandil oluliste loodusväärtuste säilimine. Neid eesmärke saab pidada legitiimseks, kuna LKSi kohaselt on loodusobjekti kohaliku kaitse alla võtmine lubatav ohustatud, haruldase ja esteetiliselt väärtusliku looduskeskkonna ja kaitsealuste liikide kaitse eesmärgil. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne muu, isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine)

täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Valitud piirangud on ka mõõdukad. Piirangute proportsionaalsust käsitletakse lähemalt allpool.

Kaevandamis- ja metsandusettevõtluse korral on risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud kaitse-eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Seletuskirja järgnevatel punktides on esitatud piirangute põhjendused.

2.5.2 Lubatud tegevused

Kaitsealal on lubatud majandustegevus, arvestades määruses sätestatud erisusi. Inimestel on lubatud kaitsealal viibida ning korjata seal marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi. Liikumispiiranguid ei ole kehtestatud, sest puuduvad sellised kaitsealused liigid, mida nende kasvukohas, elupaigas või koondumispaias viibimine võiks kahjustada, või paiknevad selliste kaitsealuste liikide kasvukohad alal, mis pole hõlpsasti ligipääsetav ja mille kahjustamise oht on väike. Kaitsealal on telkida, lõket teha ja grillida lubatud vaid kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud ning erandina ka õuemaal kinnistu omaniku nõusolekul. Kontrollimatu telkimine, lõkke tegemine ja grillimine võivad ohustada kaitseväärtusi.

Kaitsealal on piiratud rohke osalejate arvuga rahvaürituste korraldamist selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Kuni 50 osalejaga üritusi võib ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohtades korraldada ilma kaitseala valitseja nõusolekuta. Kui osalejaid on üle 50, tuleb ürituse korraldamiseks taotleda kaitseala valitseja nõusolek. Piirang on vajalik eelkõige selleks, et kaitsta kaitsealuste liikide kasvukohti ja vältida maastiku liigset kahjustamist. Ürituse korraldamiseks nõusoleku andmisel saab kaitseala valitseja seada liike või maastikku säästvaid tingimusi ja piiranguid. Väiksema osalejate arvuga (kuni 50 osalejat) ürituste puhul ei nõuta kaitseala valitseja nõusolekut, et vältida halduskoormuse suurenemist ja liigset rangust võrreldes riiklikul tasandil kaitstavate alade kaitsereežiimiga. Muu hulgas on võimalik korraldada kaitsealal õuesõpet või välitreeninguid, küsimata selleks iga kord nõusolekut.

Kaitsealal on lubatud jalgratastega sõita teedel ja radadel, mootor- ja maastikusõidukiga on lubatud sõita teedel kehtivast liikluskorraldusest lähtudes ning väljaspool teid on lubatud sõita liinirajatiste hooldamiseks vajalikeks töödeks ja maatulundusmaal metsamajandustöödeks või põllumajandustöödeks. Kaitseala valitseja nõusolekut on vaja selleks, et oleks võimalik seada vajaduse korral ajalisi või ruumilisi piiranguid kaitsealuste liikide elupaikades ja kasvukohtades. Erandjuhud, mil mootorsõiduki ja maastikusõidukiga tohib alal väljaspool teid sõita, on sätestatud tulenevalt LKSi § 31 lõike 2 punktist 10.

Uute ehitiste ja rajatiste rajamine ilma kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud, kuid kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud püstitada uusi ehitisi ning rajatise kaitseala tarbeks ja ehitada elumaju kui see ei kahjusta kaitseala väärtuslikke looduskooslusi. Ehitustegevuse keelamine on põhjendatud siis kui see kahjustab kaitstavaid väärtuslikke looduskooslusi ja rikub kaitseala kaitseväärtusena kirjeldatud maastikuilmet. Lisaks eeldab

uue hoonestuse rajamine ka uute kommunikatsioonide rajamist (elekter, vesi, reovesi, teed jmt), mis omakorda kujundab või rikub pinnavormi ja maastikuilmet. Erandid on kehtestatud selleks, et vajaduse korral varustada ümberkaudseid elanikke vajalike teenustega ning lubada püstitada kaitseala tarbeks ehitisi (nt tähised, infotahvlid). Ala on potentsiaalne puhke- ja sportimisala, mistõttu on jäetud võimalus arendada see välja viisil, mis ei kahjusta kaitseväärtusi. Väikesemahulised arendused (matkaraja rajamine, infotahvlid, puhkekohad jmt) ei kahjusta pinnavormi ning võimaldavad inimestel looduses viibida, edendada loodusaridust jne.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud muuta veekogude veetaset ja kaldajoont. Kaitseala territooriumil paiknevad vaid väga väikesed veekogud, seega ei oma see punkt kaitse-eeskirjas liiga suurt tähtsust. Praegu puudub huvi veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmise vastu, kuid kaitse-eeskiri annab võimaluse sellise huvi ilmnemise korral neid tegevusi kaitseala valitseja nõusolekul teha.

2.5.3 Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud maavara kaevandamine. Kaevandamistegevus ohustab kaitseala pinnavorme ja nendega seotud väärtuslikke looduskooslusi. Maavara kaevandamisega kujundatakse ümber maastikku, hävitatakse taimede (sh kaitsealuste taimeliikide) kasvukohad ning rikutakse maastikuilmet, samuti halvenevad virgestusvõimalused. Seega hävitaks kaevandamine kaitstavat väärtust ning ühtlasi võib see mõjutada piirkonna veerežiimi. Kaevandamise keelamine on kaitseväärtuste säilitamiseks hädavajalik meede, millest leebema vahendiga ei ole kaitse-eesmärke võimalik saavutada.

Kaitsealal on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, sest see vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet ning pole kaitstavale alale kohane. Metsa majandamine püsimeetsana on kaitse-eeskirja kohaselt lubatud tegevus, kuid metsa majandamisel tuleb lähtuda kaitseala kaitse-eesmärgist. Kaitsealal on keelatud lageraie. Lageraie kahjustab looduskeskkonda ja virgestusvõimalusi aastakümneteks, kuna selle käigus likvideeritakse metsaeraldisel suurel alal kõik puud. Kaitsealal sobib metsa majandamine püsimeetsana, kusjuures kõige sobivam on siinsetes metsades turberaie häilraienähtena. Häilraie on vastavalt Metsaseadusele (§ 29 lõige 3 p1) määratud puu pikkusega ning seega võimaldab teha vaid piiratud läbimõõduga lagealasid. Sellised väikesemõõdulised lagedad valgusele avatud alad võimaldavad metsakoosluse loomuliku uuenumist. Soositakse ka valikraie e. kujundusraie, mida tehakse vastavalt kaitsekorralduskavale. Kujundusraie on vajalikud kaitsealuste liikide elupaikade soodsa seisundi hoidmiseks või saavutamiseks, samuti väärtusliku maastikuilme tagamiseks, ühevanuselise ja -liigilise puistu järkjärguliseks kujundamiseks looduslikuma struktuuriga ja elurikkamaks püsimeetsaks ning puhkeväärtuse ja virgestusvõimaluste säilitamiseks ja parandamiseks. Kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudeid raie liigi, tehnoloogia ja aja, puidu kokku- ja väljaveo, raielangi suuruse, raielangi puhastamise viisi ning puistu koosseisu ja täiuse kohta. Kõik nimetatud tegevused saavad toimuda kaitseala kaitsekorralduskava ja pikaajalise metsamajandamiskava alusel, mis lähtuvad kaitseala kaitse-eesmärgist.

Pinnase, kaitsealuste taimede kasvu kohtade ja maastikuilme kaitseks on kaitsealal üldjuhul keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada

puidu kokku- ja väljavedu juhul, kui pinnas seda võimaldab (vedu on võimalik pinnast kahjustamata). Kaitsealal on keelatud biotsiidi, väetise ja taimekaitsevahendi kasutamine. Piirang on põhjendatud, kuna nende vahendite kasutamine kahjustab looduslikku tasakaalu, vähendab koosluste mitmekesisust ja liigilist mitmekesisust. Samuti soodustab nende kasutamine osa liikide domineerimist.

2.5.4 Tegevuse kooskõlastamine

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud kindlaks LKSi § 14 lõikes 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist.

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud ka uue maaparandussüsteemi rajamine. Veerežiimi muutmine, mis maaparandussüsteemi rajamisega kaasneks, on tavaliselt olulise keskkonnamõjuga tegevus, mis avaldab kooslustele ja liikidele negatiivset mõju. Sellise suurt piirkonda hõlmava tegevuse mõju ulatub ka ümbritsevatele aladele. Veerežiimi muutused muudavad kasvukohatingimusi ja seeläbi ka koosluste liigilist koosseisu ja mitmekesisust.

Kui tegevus vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitseala valitseja nõusolekut, kuid võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit, ei kooskõlasta kaitseala valitseja seda tegevust. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel ei kahjusta tegevus kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides on nimetatud tegevus, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Tegevuste kooskõlastamisel saab kaitseala valitseja esitada tingimusi, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Kaalutlusõiguse kaudu on võimalik otsida ning leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Määruse jõustumine

Määrus jõustub looduskaitseseaduse § 11 lõike 6 kohaselt kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist. Kaitse-eeskirja, kaitseala välispiiri ja vööndi piiri kaardiga ning seletuskirjaga saab tutvuda Kadrina Vallavalitsuses ja valla kodulehel www.kadrina.ee.

4. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest kinnisasja omanikule või valdajale tulenevad õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad

kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

LISA 3. Uku mõhnastiku kaitseala välispiir (sinine joon tähistab ekspertiisiks esitatud algset piiri ja punane joon tähistab käesoleva hinnangu järgset piiri).

